ENGELLİLER

Musibetlere Sabır:

- وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوفْ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ{} اَلَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

- ***Andolsun ki sizi biraz korku ve açlık; mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz azaltma (fakirlik) ile deneriz. (Ey Peygamber!) Sabredenleri müjdele! O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman: Biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz, derler.***[1]

- Rasulullah buyurdular ki:

---

[1] Bakara, 2/155-156.

- قَارِبُوا وَسَدِّدُوا فَفِي كُلِّ مَا يُصَابُ بِهِ الْمُسْلِمُ كَفَّارَةٌ حَتَّى النَّكْبَةِ يُنْكَبُهَا وَالشَّوْكَةِ يُشَاكُهَا

- *Amellerinizde orta yolu ve doğruyu bulmaya çalışın. Mü'mine musibet nevinden her ne ulaşır ise günahlarına bir keƒâret olur. Musibet, beklenmedik bir hâdise olmuş, ayağına batan bir diken olmuş fark etmez.*[2]

- Rasulullah buyurdular ki:

---

[2] Müslim.

- قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ أَذْهَبْتُ حَبِيبَتَيْهِ فَصَبَرَ وَاحْتَسَبَ لَمْ أَرْضَ لَهُ ثَوابًا دُونَ الْجَنَّةِ.

- *"Allah Teâla hazretleri şöyle demiştir: "Ben kimin iki sevdiğini (gözlerini) almışsam ve o da sevabını umarak sabretmişse, ona cennet dışında bir mükâfaat vermeye razı olmam."*[3]

- Rasulullah buyurdu ki:

[3] Tirmizi.

- إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَالَ إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبْدِي بِحَبِيبَتَيْهِ، ثُمَّ صَبَرَ عَوَّضْتُهُ عَنْهُمَا الْجَنَّةَ – يُرِيدُ عَيْنَيْهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ

- *"Allah Teâla hazretleri buyurdu ki: "Ben kulumu iki sevdiğiyle imtihan edersem o da sabır gösterir (ve sevap umarsa) onlara bedel cenneti veririm."*

- Ravi diyor ki: Buradaki "iki sevdiği" ile gözlerini kastediyor." Doğruyu Allah bilir.[4]

- Peygamberimiz buyurdu ki:

---

[4] Buhari.

- مَا يُصِيبُ الْمُؤْمِنَ مِنْ وَصَبٍ، وَلَا نَصَبٍ، وَلَا سَقَمٍ، وَلَا حَزَنٍ حَتَّى الْهَمِّ يُهَمُّهُ، إِلَّا كُفِّرَ بِهِ مِنْ سَيِّئَاتِهِ

- *Mü'min bir kişiye bir ağrı, bir yorgunluk, bir hastalık, bir üzüntü isabet etse, hatta ayağına bir diken batsa bile, bunlar mü'minin bir kısım günahlarına keffaret olur.*[5]

- İbn Abbas, Ata b. Ebi Rebah'a; "Sana cennet ehlinden bir kadını göstereyim mi?" dedi. Ata; "Evet, göster" dedi. İbn Abbas; "İşte, şu

[5] Müslim.

siyah kadındır ki; bu kadın, Hz. Peygambere geldi ve ‘Sara hastalığım tutuyor ve üstüm başım açılıyor. İyileşmem için Allah’a dua edin’ dedi.

- Rasulullah (sav); *‘İstersen sabreder, cennetlik olursun; istersen sana afiyet vermesi için Allah’a dua ederim’* dedi.
- Bunun üzerine kadın; ‘O halde sabredeceğim. Ancak sara tuttuğu zaman üstümün başımın açılmaması için dua buyurunuz’ dedi. Hz. Peygamber de ona dua etti.”[6]

---

[6] Buhari, Müslim.

Manevi Engelliler:

- وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى

- ***“Her kim de benim zikrimden (Kur’an’dan) yüz çevirirse mutlaka ona dar bir geçim vardır. Bir de onu kıyamet gününde kör olarak haşrederiz.”[7]***

******

- صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ

- ***(Münafıklar) Onlar, sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler. Artık (hakka) dönmezler.[8]***

---

[7] Taha, 20/124.
[8] Bakara, 2/18.

- وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ

- ***Andolsun, biz cinler ve insanlardan birçoğunu cehennem için yaratmışızdır. Onların kalpleri vardır, onlarla kavramazlar; gözleri vardır, onlarla görmezler; kulakları vardır, onlarla işitmezler. İşte onlar hayvanlar gibidir; hatta daha da şaşkındırlar. İşte asıl gafiller onlardır.***[9]

[9] Araf, 7/179.

Önemli Olan Beden Değil Ruh Güzelliğidir:

- Rasulullah buyurdu ki:

- إِنَّ اللهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُوَرِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ، وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ

- *"Allah sizin sûretlerinize ve mallarınıza bakmaz. Fakat, kalblerinize ve amellerinize bakar."*[10]

[10] Müslim.

- Engellilik hali, insanın temel fonksiyonları açısından eksiklik olsa da, insanî yönden bir kusur değildir. Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın

"Harâbât ehline hor bakma şâkir

Defineye mâlik virâneler var"

- şiirinde ifade ettiği gibi, dış görünüşü itibariyle önemsenmeyen veya engelli pek çok kimse, zengin ve diri bir gönül yapısıyla Allah katında çok değerli olabilir.

Rasulullah Döneminde Engelliler:

- Hz. Peygamber, Kureyş'in ileri gelenlerinden Utbe b. Rebia, Ebu Cehil b. Hişam, Ümeyye b. Halef ile sohbet ederken gözleri görmeyen Abdullah b. Ümmi Mektum geldi, söze karıştı ve Hz. Peygamberden kendisine Kur'an okumasını istedi ve "Ey Allah'ın Elçisi, Allah'ın sana öğrettiklerinden bana da öğret" dedi. Ve bu sözünü bir iki defa daha tekrar etti. Kureyş ileri gelenleri, kendilerinin yanında fakir kişilerin bulunup, söze karışmalarından hoşlanmazlardı. Bundan dolayı Abdullah b. Ümmi Mektum'un iki de bir söze karışması, Allah'ın Elçisi'nin canını sıktı. Hz. Peygamber (sav) , bundan memnun olmayarak yüzünü Abdullah'tan çevirip, diğer kişilerle ilgilendi.

- Rasulullah (sav), sözünü bitirip kalkacağı esnada kendisine bu olayı tasvip etmeyen ayetler nazil oldu.

- **عَبَسَ وَتَوَلَّى (1) أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى (2) وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّى (3) أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرَى (4) أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَى (5) فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى (6) وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّى (7) وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى (8) وَهُوَ يَخْشَى (9) فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى (10)**
- ***1. (Peygamber), yüzünü ekşitti ve geri döndü. 2. Âmânın kendisine gelmesinden ötürü 3. Belki o temizlenecek, 4. Yahut öğüt alacak da o öğüt ona fayda verecek. 5. Kendini (sana) muhtaç görmeyene gelince, 6. Sen ona yöneliyorsun, 7. Oysaki onun temizlenip arınmasından sen sorumlu değilsin.8. Fakat koşarak sana gelen, 9. Ve (Allah'tan) korkarak gelenle, 10. Sen onunla ilgilenmiyorsun.[11]***

---

[11] Abese, 80/1-10.

- Bu olaydan sonra Hz. Peygamber, Abdullah ile karşılaştığında ona ikramda bulunur ve *“Ey kendisinden dolayı Rabbimin beni azarladığı zat, merhaba!”* der ve ihtiyacını sorardı. Bu davranış biçiminin, Rasulullah’ın o anda bulunduğu ortam ve önem verdiği bir meşguliyetin uzantısı olarak değerlendirilmesi ve genelleştirilmemesi gerekir. Ancak böylesi bir davranışın bile Kur’an’a konu edilişi, İslam’ın insana bakışı açısından önem arz etmektedir.

- Her toplumda olduğu gibi Peygamberimiz döneminde de engelli kimseler bulunmaktaydı. Bu dönemdeki engelli sayısını tam olarak bilememekle birlikte, günümüzdeki oranları dikkate alırsak azımsanmayacak miktarda olduğu söylenebilir. Özellikle görme ya da bedenî bir özrü bulunan sahabe arasında isimleri Müslümanların çoğu tarafından bilinen, Abdurrahman b. Avf, Amr b. Cemuh, Muaz b. Cebel, Amr b. Tufeyl, Habbab b. Eret, İmran b. Husayn, Abdullah b. Ümmü Mektum gibi sahabenin meşhurlarının olması da bu kanaati desteklemektedir.

- Bunlar arasında otuz yıl kronik bir rahatsızlıktan dolayı yataktan kalkamayan ama halinden şikâyet etmeyen İmran b. Husayn gibi sahabîler olduğu gibi, Efendimiz'in ahirete irtihalinden sonra bir gözünü kaybetmiş Abdullah b. Mes'ud ve Ebû Süfyan gibi sahabîler de vardır. Bu arada ortopedik özürlü sahabîlerin çoğunun savaşlarda aldıkları ok ve kılıç darbeleriyle bu hâle geldikleri unutulmamalıdır.

- Peygamberimiz, engelli sahabîlere hususi ilgi ve şefkat göstermiş ve onları toplumun faydalı bir unsuru haline getirmiştir. Meselâ, Bilal-i Habeşî ile birlikte Hz. Peygamber'in müezzinliğini de yapmış olan Abdullah b. Ümmi Mektûm âmâ oluşu yanında evinin mescide uzaklığını ve kendisini mescide götürecek kimsesinin bulunmayışını da mazeret göstererek, namazı evinde kılabilmek için Allah Rasûlü'nden müsaade istemişti. Rasûlullah ise: "– Sen namaz için ezân okunduğunu işitiyor musun?" diye sordu. O, "Evet." cevabını verince, Peygamber Efendimiz: "– *O halde dâvete icâbet et, cemâate gel*" buyurdu.[12]

---

[12] Müslim, Ebu Davud.

- Bu rivâyet, cemaatle namazın ne derece önemli olduğunu göstermekle birlikte, Peygamberimiz'in âmâ bir zatı toplumdan tecrit etmeyerek onu cemaat içinde bulunmaya teşviki de bilhassa dikkat çekicidir. Bu hadiseden, İslâm'ın görme özürlü kimselere cemaate devam hususunda ruhsat tanımadığı sonucu da çıkarılmamalıdır.

- Nitekim Peygamber Efendimiz, görme engelli bir sahâbî olan İtban b. Mâlik'e evinde imamlık yapmaya müsaade etmiştir. Bu hususta Abdullah b. Ümmi Mektum'un sahabenin ileri gelenleri arasında bulunması, ilk Müslümanlardan olması, müezzinlik yapması gibi özelliklerinden dolayı cemaat arasında bulunmasının önemli olması hususu göz ardı edilmemelidir.

- Çünkü o, engelli sahabîler arasında âdeta sembol bir isim durumundadır. Onun ısrarla toplum içerisinde aktif olarak bulunması kendisinden sonra gelen benzeri kimselere müspet örnek teşkil edecektir. Bunun yanında Hz. Peygamber değişik vesilelerle Medîne

dışına çıktığı zaman, Abdullah b. Ümmi Mektûm'u yerine cemaate namaz kıldırması için vekil olarak bırakmıştır. Bu görevin kendisine on üç defa verildiği nakledilmektedir.[13]

******

- Ayrıca, Efendimiz'in bazı bedenî kusurları olan ve çölde yaşayan Zâhir isminde bir sahabîsi vardı. Zâhir, çölde bulunan güzel meyve ve çiçeklerden getirip Rasûlullah’a hediye ederdi. Rasulullah da şehrin güzel ve hoş şeylerinden ona hediye verirdi. Bundan dolayı Resûl-i Ekrem Efendimiz onun hakkında şöyle demiştir:
- إِنَّ زَاهِرًا بَادِيَتُنَا، وَنَحْنُ حَاضِرُوهُ
- *Zâhir bizim bâdiyemiz, biz de onun şehriyiz.*[14]

[13] İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-ğâbe, 4/264.
[14] Tirmizi.

- Bir defasında Zâhir, Medine pazarında çölden getirdiği bazı şeyleri satarken Peygamberimiz ona arkadan yaklaşır ve şaka yapmak maksadıyla gözlerini kapatarak şöyle der: *"Bir kölem var, satıyorum. Onu benden kim alır?"* Zâhir, "Ey Allah'ın elçisi, beş para etmez bir sakat köleyi kim satır alır?" deyince şaka bu andan itibaren biter. Peygamberimiz bütün ciddiyetiyle şöyle der:

- لَكِنْ عِنْدَ اللهِ أَنْتَ غَالٍ

- *Ya Zâhir, and olsun ki sen Allah katında değerlisin.*[15]

[15]İbn Hacer, İsabe, 423.

Türkiye'deki Engelli Oranı:

- Devlet Planlama Teşkilatı koordinasyonluğunda Devlet İstatistik Enstitüsü ve Özürlüler İdaresi Başkanlığınca yürütülen ülkemizdeki engellilerle ilgili araştırmanın sonucu engellilerden sorumlu devlet bakanı tarafından açıklanmış ve ülkemizde toplam 8 milyon 937 engelli olduğu ve bu oranın, nüfusun % 12.29'unu oluşturduğu belirtilmiştir. Bu miktarın çoğunluğunu da zihinsel engelliler oluşturmaktadır.

Engellilere Karşı Davranışlarda Dikkat Edilmesi Gerekenler:

- Peygamberimiz buyurdu ki:

- لَا تُدِيمُوا النَّظَرَ إِلَى الْمُجَذَّمِينَ

- *Cüzzamlılara uzun süre bakmayın.*[16]

[16] Mecmau'z-Zevaid.

Engellilere Yardımcı Olmak

- Peygamber Efendimiz buyurdu ki:
- وَتَهْدِي الْأَعْمَى، وَتُسْمِعُ الْأَصَمَّ وَالْأَبْكَمَ حَتَّى يَفْقَهَ، وَتُدِلُّ الْمُسْتَدِلَّ عَلَى حَاجَةٍ لَهُ قَدْ عَلِمْتَ مَكَانَهَا، وَتَسْعَى بِشِدَّةِ سَاقَيْكَ إِلَى اللَّهْفَانِ الْمُسْتَغِيثِ، وَتَرْفَعُ بِشِدَّةِ ذِرَاعَيْكَ مَعَ الضَّعِيفِ، كُلُّ ذَلِكَ مِنْ أَبْوَابِ الصَّدَقَةِ مِنْكَ عَلَى نَفْسِكَ،
- *Âmâya rehberlik etmen, sağır ve dilsize anlayacakları bir şekilde anlatman, muhtaç bir kimseyi ihtiyacını tedarik etmesi için gerekli yere götürmen, derman arayan dertlinin imdadına koşman, koluna girip güçsüze yardım etmen, konuşmakta güçlük çekenin meramını ifade edivermen, bütün bunlar sadaka çeşitlerindendir...*[17]

---

[17] İbn Hanbel.

Engelli Ceninin Kürtajla Alınması:

- Günümüzde teknolojik imkânlar sayesinde bazı fizikî ve zihnî engeller anne karnında iken tespit edilebilmektedir. Ne yazık ki, bazı kimseler de engelli bir çocuğa sahip olmamak için kürtaj yolunu tercih edebilmektedirler. Halbuki, fıkıh âlimlerinin çoğuna göre annenin hayatını kurtarma gibi kesin bir tıbbî zaruret olmaksızın çocuk düşürmek ve aldırmak câiz değildir.
- Bu açıdan bir çocuğun engelli olacağı kesin olarak tespit edilse bile kürtaj yapılarak alınması caiz olmaz.
- Kuveyt'te yayınlanmakta olan fıkıh ansiklopedisi ilim heyeti anne için hayatî tehlike olmadıkça gebeliği sonlandırmanın caiz olmadığı görüşündedir.
- Bu konuda İbn Âbidin'e ait farklı bir görüş de mevcuttur. İbn Âbidin, annenin hayatından endişe edilse bile çocuk aldırmanın caiz olmayacağını belirtir. Zîrâ, annenin bu sebeple ölmesi bir ihtimaldir. İhtimalden dolayı ise herhangi bir insanın öldürülmesi caiz olmaz.

- Konuyla ilgili Prof. Dr. Hayrettin Karaman’ın görüşü şöyledir:
- "Allah'a ve âhirete inanmayanlar için yalnızca dünya hayatı vardır; bu hayatı ne kadar zevkli, rahat, hür yaşamak mümkün ise o kadar yaşamak gerekir. Sakat doğmuş bir çocuk ile meşgul olmanın dünya hayatı açısından onlara kazandıracağı hiçbir şey yoktur, hayatı zorlaştırmaktan, zevk u safayı engellemekten başka bir işe yaramaz.
- Allah'a ve âhirete inananlar sakat bir hayvana bile gösterdikleri şefkat ve yaptıkları hizmetle ecir ve sevap kazanırlar. Bu, Allah'ın rızasını elde etmeye vesile olur. Binaenaleyh, doğduktan sonra sakatlanan bir çocuğu öldürmek cinayet olduğu gibi, henüz doğmamış ama ana rahminde yaşamakta olan bir çocuğu öldürmek de öyle cinayet olur ve caiz değildir. Rahimde kaldığı sürece veya doğum sırasında anne için hayati bir tehlike söz konusu olmadıkça kürtaj yapılamaz."

Engelli Bir Bebeğin Annesine Mektubu:

- Merhaba anne... Nasılsın? Ben iyiyim. Doğmama çok az bir süre kaldı.
  Ama sana söylemem gereken bir şey var.
  Kimilerine göre bazı eksikliklerle geleceğim.
  "Özürlü" diyecekler bana.
  Ama ben senin dışında başka kimseden "özür" dilemeyeceğim anne.
  Senden şimdiden özür dilerim.
  Beklentilerinin hepsine cevap veremeyeceğim için.

- Komşumuz çocuklarını benimle oynatmak istemediği zaman boynunu eğeceğin için.
  "Bana doğru düzgün bir evlat bile veremedin", sesini duyarsan bir gün.
  Kulağındaki her yankısı için.
  Mağaza mağaza dolaşıp bisiklet seçmenin tatlı heyecanı yerine,
  Tekerlekli sandalye almanın burukluğunu sana yaşatacağım için.
  Çağrılmayacağımız her aile toplantısı, bayram kutlaması, piknik için.

Ya da çağrılacağın ama benim yüzümden gidemeyeceğin her toplaşma, her düzenlenen kadınlar günü için.

- Ama senden bir isteğim var; Benden sakın vazgeçme anne!
  Bacaklarım güçsüz olabilir. Kolayca tırmanamayabilirim merdivenleri.
  Sakın beni taşımaya kalkma anne!
  Tamam engelleri birlikte aşalım yine.
  Ama sen elimden tutma! Bana yardım etmek istiyorsan yukarı çık ve bana "gel" de!
  Çıkamadığım için ağlayabilirim belki de.
  Ama sen ağlat beni anne!
  Ağlasam da daha çok merdiven çıkarmalısın bana.
  Yoksa asla güçlenemem.

- Kulaklarım iyi işitmeyebilir. Konuşmaya başlamam biraz zaman alabilir belki.
  Ama sen sakın suskunluğa bürünme anne!

Daha çok konuşmalısın benle!
Daha çok şarkı söylemeli, daha çok kitap okumalısın bana!
Yoksa asla konuşamam.

Belki bazı takıntılarım, ısrarlarım olabilir geldiğimde.
'N'olur bana 'hayır' de anne!
Bana acıdığın ve beni mutlu etmek için, istediğim her şeyi yapma hatasına sakın düşme!
Lütfen ağlat beni anne!
Şimdi beni ağlat ki, ilerde birlikte ağlamayalım.
Yoksa asla ayakta duramam.

- Belki etrafındaki insanlardan biraz farklı bir yüzüm olabilir doğduğumda.
Çok iyi görünmeyebilirim belki…
Ama sen yine güzel güzel bak bana anne!
Öyle bak ki, bende aynaya baktığımda karşımda güzel bir yüz

görebileyim.
Yoksa asla kendime gülümseyerek bakamam.
Bir şeyleri hemen kavramayabilir, çabucak anlamayabilirim belki.
Ama sen yine anlat bana anne! Defalarca anlat!
Benden sakın VAZGEÇME!
Yoksa asla öğrenemem.
Son bir şey daha;
Lütfen bu satırları okurken ağlama!
Çünkü ben yazarken inan hiç ağlamadım ANNE!

Engellilere Kolaylık:

- لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ

- ***Köre güçlük yoktur, topala güçlük yoktur, hastaya da güçlük yoktur.[18]***

- Dinimizde engelli kimselerin yapamayacağı işler kendilerine teklif edilmemiştir. Mesela onların savaşlara iştirak etmesi istenmemiştir. Nitekim: "Mü'minlerden oturanlarla, mallarıyla canlarıyla Allah yolunda cihad edenler bir olmaz." (Mâide sûresi, 4/95) âyeti vahyedildiğinde İbn Ümmü Mektûm Peygamberimiz'e gelerek âmâ oluşu dolayısıyla cihada güç yetiremeyeceğini belirtmiş, ardından mezkur ayetin "özürsüz olarak yerlerinde oturanlar" (Mâide sûresi,

[18] Nur, 24/61.

4/95) kısmı nazil olarak onun gibi kimselerin özrü geçerli kabul edilmişti.[19]

- Allah Resûlü engelli kimseleri savaşa katılmaktan muaf tutmuş, ancak bu hususta özellikle ısrar edenlere de müsamaha göstermiştir. Mesela Ensar'dan Seleme oğullarının lideri Amr bin Cemûh topaldı. Bedir savaşına katılmak istedi. Ancak Hz. Peygamber ona müsaade etmedi. Daha sonra Uhud savaşına katılmak istedi. Oğulları:

- - "Allah seni mazur kılmıştır." diyerek engel olmaya çalıştılar. Bunun üzerine Amr, Peygamberimiz'e başvurdu. Peygamberimiz de ona mazereti bulunduğunu, bu sebepten savaşla mükellef olmadığını bildirdi.

- Ancak Amr'ın ısrarı üzerine, Efendimiz (s.a.s.) oğullarına hitaben:

[19] Buhari.

- *"- Artık babanızı savaştan men etmeyiniz. Umulur ki Allah ona şehadet nasib eder."* buyurdu.

- Uhud harbine iştirak eden bu heyecanlı sahabî, cihad esnasında "Vallahi ben cenneti özlüyorum." demiş, neticede kendisini korumaya çalışan bir oğlu ile birlikte bu savaşta şehit düşmüştür.[20]

[20] İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-ğâbe , 4/208.

- Peygamberimiz, akıl hastalarının dini yükümlülüklerden muaf tutulduklarını şu sözleri ile dile getirmişlerdir:

- رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَعَنِ الصَّغِيرِ حَتَّى يَكْبَرَ، وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ

- *"Üç kimseden sorumluluk kaldırılmıştır: Buluğ çağına erinceye kadar çocuktan, uyanıncaya kadar uyuyandan ve şifa buluncaya kadar akıl hastasından."*[21]

---

[21] Buhari.

İbadetlerde Engellilere Tanınan Kolaylıklar:

- **Namaz:** Namazın farz olmasının şartlarından biri de aklî melekenin sıhhatidir. Bu sebeple akıl hastalarına namaz kılmak farz değildir. Hanefî mezhebi imamlarından Ebu Hanife ve Ebu Yusuf'a göre, akıl hastalığının süresi yirmi dört saati geçmesi halinde, o süre içindeki namazları kaza etmek gerekmez. Muhammed b. Hasen'e göre ise altı vakit geçip yedinci vakit girdiğinde kazâ yükümlülüğü düşer. Hanefîler dışındaki üç mezhebe göre ise, akıl hastalığı bir namazın vaktini tamamen kaplarsa, daha sonra bu namazın kaza edilmesi gerekmez. Camiye yürüyerek gidemeyecek derecede hasta olan kimseler, kendilerini götürecek birisi olsa dahi Cuma namazını kılmakla yükümlü değillerdir.

- Camiye kendi başlarına gidemeyen görme engelliler, her ne kadar İmameyne göre bir bedel mukabilinde de olsa, kendilerini götürecek birilerinin bulunması halinde Cuma namazına gitmekle mükellef

olmakla beraber; ister ücret karşılığında, isterse ücretsiz olsun Ebu Hanife'ye göre Cuma namazını kılmakla mükellef değildirler. Yine, farz namazları ayakta kılmaya güç yetiremeyen kimselerle, ayakta kıldıkları takdirde başka bir rahatsızlığı oluşan veya hastalığının artması, ya da iyileşmesinin gecikmesi söz konusu olan kimseler, namazlarını oturarak kılarlar. Rükû ve secde yapmaya güç yetiremeyen kimse ise namazını îmâ ile kılar.

- **Oruç:** Akıl hastalığı sürekli olan kimseler oruç tutmakla da mükellef değildirler. Zira orucun farz olabilmesinin şartlarından biri de akıldır. Hanefî mezhebinde, akıl hastalığının Ramazan ayını tamamen kapsaması halinde, o yıla ait orucun kaza edilmesi de gerekmez. Ancak, bu durumdaki kimselerin Ramazan ayı içerisinde ister gece isterse gündüz vakti olsun, kısa bir süre de olsa iyileşmesi durumunda mezhebin en güvenilir (Zâhiru'r-rivâye) eserlerindeki görüşe göre- o Ramazana ait oruçları kaza etmesi gerektiğine hükmedilmiştir. Bununla birlikte, Hanefîlerden Züfer'e, Şâfiî mezhebinde sahih kabul edilen

görüşe ve Hanbelî mezhebine göre Ramazan ayının bir bölümünde iyileşen kimseye geçmiş günler için kaza gerekmez. Başka bir ifadeyle, akıl hastalığı bir günü tamamen kapsarsa kaza yükümlülüğü düşer. Malikî mezhebinde yaygın olan görüş de budur.

- **Hac:** Hac ibadeti için de aklî melekenin yerinde olması şart olduğundan, akıl hastaları hac ibadetiyle de mükellef değillerdir. Ancak fakihlerin çoğunluğu, akıl hastası adına velîsinin haccetmesinin (ihcâc) geçerli olduğu sonucuna varmışlardır. Hac için gerekli ihtiyaçları temin eden ve hacca gidip gelmeye güç yetiren görme engellilerin, kendilerini hacca götürecek birisini bulamadıkları takdirde bizzat haccetmeleri gerekli değildir. Hanefî mezhebinde haccın bizzat yapılması (edâ) için hacca gidip gelmeye engel olacak bir rahatsızlığın bulunmaması şart olduğundan, felçli, kötürüm ve hac ibadetini yerine getirmeye engel olacak derecede yaşlı kimselerin haccetme sorumluluğu bulunmamaktadır.

- **Zekât:** Akıl hastalarının zekâtla mükellef olup olmamaları konusunda İslâm alimleri farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bunlardan bir kısmı (Hanefîler), zekâtın ibadet yönünü esas alarak akıl hastalarının zekât vermekle yükümlü olmadıklarını söylemişlerdir. Zekâtın yardımlaşma yönünün ağır bastığını ileri süren ve çoğunluğu teşkil eden İslâm hukukçuları ise (Şâfiî, Malikî ve Hanbelîler), çocuk ve akıl hastasının da gerekli şartları taşıması halinde, velilerinin bunlar adına zekât vermeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Hukukî İşlemler Tek taraflı hukukî işlemlerde işlemi yapanın, çok taraflı hukukî işlemlerde taraflardan her birinin edâ (fiil) ehliyetini haiz olması İslâm fıkıh bilginlerinin çoğunluğuna göre kuruluş şartı sayıldığından, bu sırada söz konusu kişi veya kişiler akıl hastası ise işlem batıl (geçersiz) dir.

- Ayrıca sözleşmelerde tarafların iradesinin uyumu şart olduğundan karşı taraf daha kabul beyanında bulunmadan önce icabı yönelten tarafın akıl hastalığına yakalanması halinde icab hükümsüz kalır ve bu icab doğrultusunda kabul beyanında bulunmakla sözleşme kurulmuş olmaz.

Bununla birlikte, sözleşmenin mal varlığında sadece artış meydana getiren türden olması veya kanunî temsilcinin izin ya da icazet vermiş olması, yahut iyileştikten sonra akıl hastası tarafından icazet verilmiş olması, akıl hastalarınca yapılan sözleşmelerin geçersizliği sonucunu değiştirmez. Hanefi ve Şafiîlere göre, söz söylemeye güç yetiremeyen kimselerin, işaretle yaptıkları irade beyanları geçerlidir.